

บทที่ 2

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมบริเวณคลองยัน จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็น การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมหรือ Participatory Action Research (PAR) ทั้งนี้เพื่อให้ สอดคล้องกับข้อกำหนดของเครือข่ายการวิจัยและถ่ายทอดเทคโนโลยีสู่ชุมชน สกอ. ภาคใต้ ตอนบน โดยมีข้อกำหนดด้านระเบียบและวิธีวิจัยเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงานไว้ดังนี้

1. การมีส่วนร่วม

โครงการวิจัยเพื่อการถ่ายทอดเทคโนโลยีและความรู้สู่ชุมชน ต้องการให้ชุมชนมี ความรู้สึกเป็นเจ้าของ และเข้าร่วมกระบวนการวิจัย เพื่อนำไปสู่การเรียนรู้จากกระบวนการวิจัย นักวิจัยจึงมีบทบาทเป็นทั้งนักวิจัยเพื่อหาความรู้จากการวิจัย และเป็นวิทยากรกระบวนการ จัดการ เรียนรู้ให้เกิดแก่ชุมชน การดำเนินงานจึงต้องประยุกต์หลักการการทำงานแบบมีส่วนร่วมและ กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นเข้าด้วยกัน โดยในส่วนของการทำงานมีส่วนร่วมนั้นชุมชนมีส่วนร่วมใน ขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้

- 1.1. ชุมชนมีส่วนร่วมในการเป็นเจ้าของโครงการ เพราะ โครงการวิจัยเป็นการศึกษา ตามความต้องการของชุมชน
- 1.2. ชุมชนมีส่วนร่วมในการรับรู้ โดยมีการชี้แจงรายละเอียดต่าง ๆ ก่อนเริ่มการ วิจัย
- 1.3. ชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนร่วมคิดและตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรม ต่าง ๆ ในส่วนที่เกี่ยวกับชุมชน
- 1.4. ชุมชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ ซึ่งมี 2 ลักษณะ คือ
 - 1) เป็นคณะกรรมการวิจัย
 - 2) เป็นผู้ร่วมปฏิบัติในกิจกรรมตามแผนที่กำหนดไว้
- 1.5. ร่วมในการติดตาม สังเคราะห์ผลกิจกรรม ระหว่างดำเนินการวิจัย
- 1.6. ร่วมประเมินผล สรุปบทเรียน และสังเคราะห์การเรียนรู้จากโครงการวิจัย
- 1.7. ร่วมรับผิดชอบในการดำเนินงานการพัฒนาสร้างความสำเร็จของโครงการ
- 1.8. ร่วมรับผลประโยชน์จากการดำเนินงาน

2. ขั้นตอนการศึกษา ประกอบด้วยขั้นตอนต่าง ๆ ที่สำคัญ ดังนี้

ขั้นที่ 1 การสร้างความเข้าใจแก่กลุ่มแกนนำในการดำเนินโครงการวิจัย ซึ่งที่ประชุมได้ ร่วมกันทบทวนการดำเนินงานที่ผ่านมา และความจำเป็นของการพัฒนาการท่องเที่ยวในคลองยัน

พร้อมได้ร่วมวางแผนการดำเนินงานในการวิจัย และคัดเลือกตัวแทนเป็นนักวิจัยร่วม และช่วยในการประสานงาน จำนวน 5 คน

ขั้นที่ 2 การสำรวจสภาพแวดล้อมตลอดลำคลอง

คณะผู้วิจัย และผู้สนใจจากชุมชน โดยเฉพาะกลุ่มเยาวชน ได้ร่วมกันลงเรือสำรวจสภาพแวดล้อม บริเวณสองฝั่งคลอง โดยเริ่มจากวังปลาเขียวกรุง ซึ่งตั้งอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติแก่งกรุง ไปจนถึงสิ้นสุดคลองยัน ซึ่งต้องใช้เวลาในการสำรวจรวม 4 ครั้ง ๆ ละ 1 วัน จึงสามารถสำรวจข้อมูลพื้นฐานด้านสภาพแวดล้อมได้ตลอดลำคลอง

ขั้นที่ 3 การทบทวนประสบการณ์และผลการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่

การท่องเที่ยวคลองยัน มีการดำเนินการอยู่แล้วในบริเวณต้นน้ำซึ่งอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติแก่งกรุง ในเขตของกิ่งอำเภอลำทะเมนชัย แต่การดำเนินงานที่ผ่านมาประสบปัญหาหลายประการ การวิจัยนี้ต้องการให้การท่องเที่ยวในเขตนี้เติบโตขึ้นอย่างมีทิศทาง และเอกภาพ จึงได้ประชุมทบทวนประสบการณ์ และหาแนวทางในการสร้างความร่วมมือในการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ และหนุนเสริมการท่องเที่ยวในส่วนที่จะพัฒนาขึ้นใหม่นอกเขตอุทยานแห่งชาติแก่งกรุงต่อไป

ขั้นที่ 4 การประเมินศักยภาพทางการท่องเที่ยวของวังปลา และ โปรแกรมการท่องเที่ยว

หลังจากได้ข้อมูลเบื้องต้นด้านสภาพแวดล้อมและระยะห่างระหว่างวังปลาแต่ละแห่งในลำคลองแล้ว คณะผู้วิจัยได้จัดทำโปรแกรมท่องเที่ยวการทดลอง สำหรับกลุ่มนักท่องเที่ยวจากภายนอก เพื่อศึกษาศักยภาพทางการท่องเที่ยว จำนวน 3 โปรแกรม โดยเริ่มตั้งแต่บ้านบางจำในเขตอุทยานแห่งชาติแก่งกรุง ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ดำเนินการอยู่เดิม โดยแบ่งโปรแกรมการท่องเที่ยวออกเป็น 3 ช่วง คือ

ช่วงที่ 1 โปรแกรม 2 วัน 1 คืน จากบ้านบางจำ ถึงวังปลาบ้านบางไต้
(วังปลาตะเพียนทอง)

ช่วงที่ 2 โปรแกรม 1 วัน เริ่มจากเขี้ยวแรดบริเวณบ้านบางไต้ ถึงเขี้ยวปิ่น
ตำบลตะกุกเหนือ

ช่วงที่ 3 โปรแกรม 1 วัน จากวังสะท้อน บ้านปากหาร ถึงวังสะพาน บ้านนาชะอม
ตำบลบ้านยาง

หลังจากทดลองท่องเที่ยวทั้ง 3 โปรแกรมแล้ว คณะผู้วิจัยเห็นว่ายังมีบางช่วงที่น่าจะมีศักยภาพทางการท่องเที่ยว จึงได้ทำโปรแกรมท่องเที่ยวอีก 2 โปรแกรม ทดลองท่องเที่ยวโดยคนภายในชุมชน ประกอบด้วย

1. โปรแกรม 1 วัน จากวังเมรุ วัดน้ำหัก ถึงวังสะท้อน บ้านปากหาร

2. โปรแกรม 1 วัน จากวังสะพาน บ้านนาชะอม ถึงปากยัน คลองพุมดวง

ขั้นที่ 5 การถ่ายทอดเทคโนโลยีเสริมศักยภาพด้านการให้บริการ

การถ่ายทอดเทคโนโลยีชุมชนจะเรียนรู้จากการร่วมปฏิบัติการในโครงการวิจัย แต่ได้มีการอบรมเป็นหลักสูตรเฉพาะเพิ่มเติม จำนวน 2 หลักสูตร คือ

1. หลักสูตรการอบรมการพายเรือ และการให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยทางน้ำ
2. หลักสูตรยุวมัคคุเทศก์

3. การประเมินศักยภาพทางการท่องเที่ยว

การประเมินศักยภาพทางการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ และเขตอุทยาน ได้พิจารณาจากองค์ประกอบ ดังนี้

- 3.1 ความสวยงาม คุณค่า และพลังดึงดูดใจนักท่องเที่ยว (Attraction)
- 3.2 ความสะดวก ระยะเวลา และความสามารถในการเข้าถึง (Accessibility)
- 3.3 สิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานที่มีอยู่ในพื้นที่ (Accommodation)
- 3.4 ความปลอดภัยและปัจจัยเสริมอื่น ๆ ด้านการท่องเที่ยว (Amenity)

4. เครื่องมือที่ใช้ในวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ โดยในเชิงปริมาณนั้นใช้แบบประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว และแบบสอบถามเพื่อประเมินความคิดเห็น และพึงพอใจของนักท่องเที่ยว โดยแบบประเมินประกอบด้วย 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามปลายปิด ประเภทแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) โดย

มีข้อความให้พิจารณาแล้วให้ผู้ตอบแบบสอบถามทำเครื่องหมาย (✓) ลงในช่องว่างให้กับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามมากที่สุด ประกอบด้วยข้อความเกี่ยวกับระดับศักยภาพทางการท่องเที่ยวคุณภาพการให้บริการด้านการต้อนรับการให้บริการทางด้านอาหาร ที่พัก ขานพาหนะ และการนำเที่ยว ซึ่งมีเกณฑ์การให้คะแนน 5 ระดับ ดังนี้

1. ระดับความพึงพอใจมากที่สุด	ให้	5	คะแนน
2. ระดับความพึงพอใจมาก	ให้	4	คะแนน
3. ระดับความพึงพอใจปานกลาง	ให้	3	คะแนน
4. ระดับความพึงพอใจน้อย	ให้	2	คะแนน
5. ระดับความพึงพอใจน้อยที่สุด	ให้	1	คะแนน

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามปลายเปิด ประเภทแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ

ในส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพนั้นใช้บันทึกจากการสังเกต และการสัมภาษณ์ ผู้เกี่ยวข้องในกระบวนการวิจัย

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณใช้สถิติเบื้องต้น เช่น ค่าเฉลี่ย ร้อยละ โดยการหาค่าร้อยละเฉลี่ยของความพึงพอใจในแต่ละด้านใช้สูตร ดังนี้

$$\text{ค่าร้อยละ} = \frac{(\text{จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามตามระดับความพึงพอใจ} \times 100)}{\text{จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด}}$$

$$\text{ค่าเฉลี่ย } (\bar{x}) = \frac{(X_1 + X_2 + X_3 + \dots + X_n)}{n}$$

\bar{x}	คือ	ค่าเฉลี่ย
x_1	คือ	ค่าคะแนนของกลุ่มที่ 1
x_2	คือ	ค่าคะแนนของกลุ่มที่ 2
x_3	คือ	ค่าคะแนนของกลุ่มที่ 3
x_n	คือ	ค่าคะแนนของกลุ่มสุดท้าย
n	คือ	จำนวนกลุ่มหรือผู้ให้ข้อมูล

5.2 เกณฑ์การให้ความหมายค่าคะแนนความพึงพอใจและระดับศักยภาพ คุณชาติ เวชสาร (2545) ดังนี้

ค่าคะแนนเฉลี่ย	4.50 – 5.00	หมายถึง มีความพึงพอใจระดับมากที่สุด
ค่าคะแนนเฉลี่ย	3.50 – 4.49	หมายถึง มีความพึงพอใจระดับมาก
ค่าคะแนนเฉลี่ย	2.50 – 3.49	หมายถึง มีความพึงพอใจระดับปานกลาง
ค่าคะแนนเฉลี่ย	1.50 – 2.49	หมายถึง มีความพึงพอใจระดับน้อย
ค่าคะแนนเฉลี่ย	1.00 – 1.49	หมายถึง มีความพึงพอใจระดับน้อยที่สุด

5.3. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ สรุปการจากสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย และการสังเกต ระหว่างการเข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชน